

Розділ 2
КУЛЬТУРА, МУЗЕЇ, ГЕНДЕР В КОМУНІКАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРИ

УДК [378.147: 316.77]: 378.4 (477.54-25)

Білик О. М., Брагіна Т. М.

**МЕДІАТИЗАЦІЯ ЗМІСТУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«МЕДІА-КОМУНІКАЦІЇ» В ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ
АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ**

У статті досліджено специфіку підготовки магістрів зі спеціальності «Медіа-комунікації» в Харківській державній академії культури. Проаналізовано культурологічні засади професійної підготовки фахівців з урахуванням тенденцій сучасної медіа-освіти.

Ключові слова: *медіа-освіта, культурологічні засади, медіа-комунікації, підготовка магістрів.*

В статье исследована специфика подготовки магистров по специальности «Медиа-коммуникация» в Харьковской государственной академии культуры. Проанализировано культурологическое основоположение профессиональной подготовки специалистов с учетом тенденций современного медиаобразования.

Ключевые слова: *медиаобразование, культурологическое основоположение, медиа-коммуникация, подготовка магистров.*

The article is dedicated to the consideration of particular teaching methods of master degree graduates in “mediacommunications” in Kharkiv State Academy of Culture. The analysis of cultural foundation of training of professionally skilled specialists in “mediacommunications” is given.

Key words: *mediacommunications, mediaeducation, cultural foundation, professionally skilled specialists.*

Вступ. Сучасні репрезентації медійних, культурних та мистецьких практик потребують посиленої уваги до модернізації системи підготовки фахівців для медіа-сфери. У сучасному освітньому процесі чітко виокремився новий вектор у рішенні дидактичних проблем, обумовлений міжнародними освітніми стандартами. З-поміж глобальних тенденцій освіти виділяється виникнення нового навчального середовища, заснованого на сучасних технологіях освітніх послуг. Інформаційні технології перетворилися сьогодні на обов'язкову складову всіх сфер діяльності людини, а оволодіння певним обсягом знань у конкретній галузі – необхідною умовою креативного розвитку особистості. Мас-медіа посіли провідну позицію в освіті, що спричинює зростання вимог до професійної підготовки фахівців цієї галузі. Сьогодні медіа розглядають і як джерело знань, і, одночасно, як перешкоду освіті та вихованню, адже засоби масової інформації й комунікації можуть разом із сприянням позитивному розвитку людини призводити до духовної та моральної кризи особистості. Нейтралізувати негативний вплив медіа можливо за допомогою медіа-освіти, проблеми якої перебувають протягом останніх десятиліть у

центрі уваги сучасних вчених, митців, представників ЗМІ, педагогів. За свідченнями фахівців ЮНЕСКО, медіа-освіта з'явилась як інструмент захисту від шкідливого впливу медіа. Серед напрямків медіа-освіти, визначених ЮНЕСКО, важливе місце посідає медіа-освіта майбутніх фахівців, основним завданням професійної діяльності яких є не лише створення якісного медіа-продукту, а й формування соціокультурного середовища, у якому відбувається трансляція створеного медіа-продукту, забезпечення його позитивного впливу на особистість, що й зумовлює актуальність медіа-освітніх проектів сьогодення. Саме з цим пов'язано посилення уваги до професійної підготовки фахівців медіа-сфери, введення 2010 року до «Переліку напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка спеціалістів у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр» спеціальності «Медіа-комунікації», за якою сьогодні проводиться підготовка в декількох навчальних закладах України, а саме: у Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна, Українському Католицькому Університеті Львова, Харківській державній академії культури, Київському університеті ім. Б. Грінченка, Львівському університеті бізнесу та права, Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка.

Мета статті – вивчити стан і перспективи професійної підготовки фахівців спеціальності «Медіа-комунікації» в Харківській державній академії культури.

Зазначена мета обумовила такі **завдання** дослідження:

1. Визначити зв'язок освітньої концепції підготовки магістрів спеціальності «Медіа-комунікації» з Концепцією впровадження медіа-освіти в Україні.

2. Проаналізувати особливості професійної підготовки магістрів зі спеціальності «Медіа-комунікації» у вищих навчальних закладах України.

3. Визначити специфіку магістерської програми зазначеної спеціальності в Харківській державній академії культури.

Аналіз останніх публікацій. В Україні увага до медіа-освіти значно посилилась в останні роки. Проблеми медіа-освіти в контексті світового інформаційного простору досліджують українські вчені О. Гаврюшенко, В. Іванов, Н. Ілляк, Ю. Казаков, С. Квіт, І. Курліщук, Л. Найдьонова, Г. Онкович, Б. Потятиник, Г. Почепцов, Н. Троханяк, І. Чемерис та ін.

Семіотичні медійні теорії та теорії інформаційних впливів представлені в дослідженнях Г. Почепцова, у яких ідеться про розробку теоретичної моделі захисту особистості від негативних медійних впливів [12].

Б. Потятиник визначає медіа-освіту як науково-освітню сферу діяльності, «яка ставить за мету допомогти індивідові сформувати психологічний захист від маніпуляції чи експлуатації з боку мас-медіа і розвинути / прищепити інформаційну культуру» [10; 11].

На початку XXI століття вагомо заявив про себе ще один теоретик медіа – В. Іванов, який досліджував проблеми масових комунікацій, журналістики й медіа-освіти, докладно аналізує історичні та сучасні тенденції розвитку науки про медіа, враховуючи й теоретичні концепції, моделі, проблеми інформаційного суспільства й глобалізації [2].

Завідувач лабораторії психології масової комунікації та медіа-освіти Інституту соціальної і політичної психології Національної академії педагогічних наук України Л. Найдьонова розробила модель медіа-культури, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків: «реакції» (пошук інформації, її читання / сканування, ідентифікація/розпізнавання медіа-текстів), «актуалізації» (асиміляція, інтегрування нових знань, пов'язаних з медіа), «генерації» (інкубація, творча конвертація, трансформація недійних знань і умінь), «використання» (передача інформації, інноваційна діяльність, дослідження в галузі медіа) [8, с. 165-166]. Ю. Казаков досліджував педагогічні умови використання медіа-освіти у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів, І. Курліщук вивчала педагогічні основи соціалізації молоді медійними засобами [3, 6].

Зростання ролі медіа-ресурсів, суттєві зміни в українському інформаційному просторі стали передумовами створення Концепції впровадження медіа-освіти в Україні, головною метою якої є сприяння розбудові ефективної системи медіа-освіти заради всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою медіа, формування у них медіа-обізнаності, медіа-грамотності і медіа-компетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей. Серед основних принципів медіа-освіти в Україні автори Концепції зокрема виділяють принцип пошанування національних традицій, який передбачає, що медіа-освіта базується на культурних традиціях народу, враховує національну та етнолінгвістичну специфіку медіа-потреб її суб'єктів, забезпечуючи

паритетність їхньої взаємодії і конструктивність діалогу, а також принцип продуктивної мотивації, який полягає у тому, що в межах медіа-освіти поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності того, хто вчиться, створювати власну медіа продукцію [5].

Освітні концепції магістерської підготовки за спеціальністю «Медіа-комунікації» в ХНУ ім. В.Н. Каразіна та в Українському Католицькому Університеті м. Львова докладно проаналізувала Г. Онкович [9], але, на жаль, специфіка магістерської програми за зазначеною спеціальністю в Харківській державній академії культури не стала предметом її дослідження. На нашу думку, особливості магістерської програми медіа-комунікацій у згаданому ВНЗ варті уваги, оскільки, як зазначає О. Гаврюшенко, «концепція магістерської освіти, яку розробила кафедра культурології та медіа-комунікацій ХДАК, є передусім культурологічна. Магістранти повинні мати уявлення про соціальну та культурну сфери, про ті трансформації, які нині відбуваються в суспільстві, мати системні базові знання у сфері медіа, інформаційної культури, масових комунікацій у цілому» [1, с. 98]. Як зазначає С. Квіт, «розуміння медіа-освіти має бути концептуально відмежоване від журналістської освіти. Тоді як друга зосереджується на проблемах професії журналіста, перша може стосуватися ширшого переліку спеціальностей мас-медійної (масовокомунікативної) галузі, включно з медіаменеджментом» [4, с. 129]. Медіа-освіта тісно пов'язана з такими галузями соціо-гуманітарного знання як педагогіка, психологія, історія, мистецтвознавство, культурологія. Конститутивну роль у медіа-освіті відіграє культурологія як гуманітарна галузь, що досліджує сучасні культуротворчі тенденції в суспільстві. Як зазначають І. Челишева та Г. Міхальова, у сучасній медіа-педагогіці виділяють декілька теоретичних медіа-освітніх підходів: «ін'єкційний», «задоволення потреб», «практичний», «розвитку критичного мислення», «ідеологічний», «семіотичний», «естетичний», «етичний», а також «культурологічний», метою якого є: допомогти тим, хто навчається, зрозуміти, як медіа-засоби можуть збагатити сприйняття, знання, уміння, познайомити аудиторію з ключовими поняттями, стереотипами, які розповсюджуються через посередництво медіа-засобів, виробити оцінку й критичний самостійний аналіз медіа-продукту [13, с. 28].

Результати та їхнє обґрунтування. Таким чином, аналіз літератури, на якій ґрунтується наше дослідження, дозволяє зробити

висновок про достатню вивченість ролі медіа-освіти в умовах інформаційного суспільства та необхідність окреслення пріоритетних напрямів підготовки фахівців для медіа-сфери. Крім цього, варто виокремити особливості фахової освіти медійників у ХДАК у контексті сучасної медіа-освіти України.

Підготовка професіоналів в галузі кіно-, телемистецтва в Харківській державній академії культури розпочалася в 1997 році. У 2009 році створено факультет кіно-,телемистецтва, який здійснює підготовку операторів телебачення, телережисерів та телерепортерів. Навчальний план за названими спеціалізаціями забезпечує належний рівень професійної підготовки та створює можливості для самореалізації та саморозвитку особистості. Набутий у цій царині досвід став підґрунтям відкриття в ХДАК ще однієї магістерської програми з підготовки фахівців для медіа-сфери: у 2012 – 2013 навчальному році було здійснено перший набір в магістратуру ХДАК за спеціальністю «Медіа-комунікації». Аналіз навчального плану підготовки магістрів зі спеціальності «Медіа-комунікації» в Харківській державній академії культури засвідчує наявність дисциплін, що створюють належні умови для ефективної теоретичної і практичної підготовки фахівців медіа-сфери.

Так, нормативна частина навчального плану містить такі навчальні дисципліни, як візуальна культура та медіа-культура сучасного суспільства. Ці курси мають на меті формування культурологічного світогляду майбутніх фахівців. Вони дають можливість реалізувати міждисциплінарну стратегію викладання, оскільки, і власне культурологія, як підґрунтя концепції магістерської програми, виникла в результаті міждисциплінарного синтезу.

Магістерська програма Харківської державної академії культури надає студентам можливість здобути конкурентні на ринку праці знання та уміння в галузі медіа-комунікацій. Практичне спрямування професійної підготовки спирається на культурологічну теорію і має на меті вироблення вмінь аналізу існуючого медіа-ринку та створення власного медіа-продукту. У процесі виробничої практики студенти формують чітке уявлення про роботу медіа-інститутів: телеканалів, радіостанцій, редакцій друкованих журналів, газет, інтернет-ресурсів. Вивчення процесу виробництва медіа-продуктів сприяє набуттю знань і навичок з організації, управління процесами в медіа-сфері. Структура практики дає можливість ознайомитися з економікою та організацією медіа-виробництва, охороною праці в

масштабах медіа-інституту. Перебуваючи на практиці, студент здійснює підготовку розрахункових матеріалів для реалізації медіа-проєкту з теми магістерської роботи.

Програма передбачає ознайомлення студентів з теоретико-методологічними засадами дослідження медіа-середовища та його культурологічного впливу на суспільство; дослідження природи візуальних культурних феноменів, їхніх семантичних та морфологічних сенсів у сприйнятті суб'єктів культуротворчості.

За результатами впровадження медіа-проєкту з теми магістерської роботи магістрант виконує індивідуальне завдання, узгоджене з керівником практики та керівником дипломної роботи. Метою завдання є розвиток когнітивних здібностей студента, розширення його професійних компетентностей і перевірка вміння застосовувати на практиці теоретичні знання, отримані в академії.

Індивідуальне завдання тісно пов'язане з темою магістерської роботи. У рамках індивідуального завдання пропонується обрати формат для впровадження медіа-проєкту:

- сайт: тематичний електронний ресурс, форум, портал, он-лайн теле-проєкт, он-лайн радіо-станція, електронний каталог й та ін.;
- теле-проєкт цифрового телебачення;
- медіа-проєкт для радіостанцій;
- проєкт друкованого ЗМІ (журнал, газета, серія буклетів, каталогів) та інші.

Усі медіа-проєкти пов'язані з культурними особливостями Слобожанщини, зорієнтовані на потреби місцевого медіа-ринку. базуються на аналізі культурного контенту регіону.

Іманентну логіку побудови магістерської програми ХДАК визначили виклики сучасного глобалізованого світу, у якому медіа-комунікації та медіа-технології виконують роль системоутворювального фактора. Медіа, за слушним спостереженням Н. Лумана, «перебирають на себе універсальну відповідальність за всі комунікації, які відбуваються в царині їх застосування» [7, с. 218]. Мовою парсонівських *pattern variables* медіа комбінують тим самим "universalism" і "specificity", і Т. Парсонс справедливо вважає це типовою для сучасності констеляцією [14]. Автори-розробники освітньої концепції втілили ідею культурних засновків медіа-комунікативних практик, їхньої репрезентації в культурологічному вимірі. Розгляд медіа-комунікацій у культурологічній модальності, з

точки зору вияву їх культурних підвалин, сенсів, наслідків, є надзвичайно важливим для формування професійної культури майбутнього фахівця. Розуміння необхідності подивитися на свою професію крізь призму культурних норм, традицій, орієнтирів – це одна з важливих умов становлення фахівця, вільного від жорстких рамок технократизму, такого, що уміє вибудовувати свої професійні дії в контексті культурного простору і часу. Така позиція, на наше глибоке переконання, суттєво відрізняє підготовку магістрів за спеціальністю «Медіа-комунікації» в ХДАК від аналогічних спроб наших колег. Наприклад, освітня програма інституту журналістики КНУ ім. Т. Г. Шевченка зорієнтована, здебільшого, на підготовку професійних журналістів для радіо, телебачення, інтернет-ЗМІ. Освітня концепція ХНУ ім. В. Н. Каразіна, з-поміж інших складових, виокремлює медіа-теорію, медіа-критику, медіа-менеджмент. Київський університет ім. Б. Грінченка зосередився на двох складових: нові медіа; візуальна культура та креативні індустрії. Програма цього університету передбачає підготовку теоретиків, критиків, продюсерів у сфері сучасного медіа-виробництва. Програма магістерської підготовки в Українському Католицькому Університеті м. Львова поєднує журналістський напрям із богослов'ям. Таким чином, заявлені в Концепції магістерської програми зі спеціальності «Медіа-комунікація» в Харківській державній академії культури напрями освітньої діяльності безпосередньо пов'язані з тією практичною роботою, яка протягом останніх років проводиться викладачами та студентами ХДАК, а також базуються на культурологічних засадах, сформованих із врахуванням сучасного теоретичного надбання культурологічної теорії та практичної діяльності.

Висновки. Отже, науково-методична та навчальна робота, яка проводиться в Харківській державній академії культури в межах реалізації освітньої програми підготовки магістрів зі спеціальності «Медіа-комунікації», є складовою впровадження Концепції медіа-освіти в Україні, а також суттєво відрізняється від подібних програм наявністю культурологічних засад, що обумовлюється парадигмою культурно-мистецької освіти, в якій працює Харківська державна академія культури. Виклики інформаційного суспільства ставлять перед фахівцями медіа-сфери нові завдання, зумовлені розвитком ІТ-технологій, цифрового телебачення, методичними та технічними можливостями медіа-педагогіки. Сучасність вимагає формування нового освітнього середовища, яке за своїми сутнісними

характеристиками є інформаційним та потребує оновлення освітнього контенту, поглиблення індивідуальної складової навчальних планів, освітньо-професійних програм, які мають вдосконалюватися в напрямку використання дистанційних освітніх курсів, що трансформують професійну освіту медійників в площину індивідуальної освітньої траєкторії. Окреслена сфера освітньої комунікації має залучати в навчально-виховний процес суб'єктів міжнародної освітньої спільноти, посилювати взаємообмін та взаємозбагачення творчими ідеями, розробками, досягненнями.

Проведене дослідження не вичерпує всього змістовного наповнення аналізованої проблеми. Перспективою наших подальших досліджень є вивчення можливостей практичної імплементації здобутих знань, умінь і навичок у майбутній професійній діяльності фахівців медіа-сфери.

Література

1. Гаврюшенко О. А. Концепція магістерської програми зі спеціальності «Медіа-комунікації» в ХДАК / О. А. Гаврюшенко // *Культура України*. Вип. 42. У 2 ч. Ч. 1 : зб. наук. пр. / М-во культури України, Хакр. держ. акад.. культури; за заг.ред. В. М. Шейка. – Х. : ХДАК, 2013. – С. 97–103.
2. Іванов В. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / В. Іванов, О. Волошенко, Л. Кульчинська. – Київ : Академія української преси, 2011. – 58 с.
3. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти у процесі професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ю. М. Казаков. – Луганськ, 2007. – 22 с.
4. Квіт С. Масові комунікації : Підручник. // С. Квіт. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 206 с.
5. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm. - Назва з екрана.
6. Курлішук І. І. Педагогічні засади соціалізації студентської молоді засобами масової комунікації : автореф. дис. ... канд. пед. наук / І. І. Курлішук. – Луганськ, 2008. – 23 с.
7. Луман Н. Медиа коммуникации / Н. Луман. – М: "Логос". 2005. – 280 с.
8. Найдюнова Л. А. Перспективи розвитку медіаосвіти в контексті бо-лонського процесу: процесуальна модель медіакультури / Л. А. Найдюнова // *Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі: проблеми й перспективи*. – Київ, 2007. – С.162–168.
9. Онкович А. В. Магистратура: професійно орієнтованне медіаобразование в області медіа (опыт Украины) [Електронний ресурс] / А. В. Онкович // *Медіаобразование*. – 2013. – № 4. – С. 85–95. – Режим доступу до журн. : <http://www.ifap.ru/projects/mediamag.htm>.
10. Потятиник Б. Масова журналістська освіта – а чому б ні? / Б. Потятиник // *МедіаКритка*. 2005. – Ч. 10. – С. 7–10.
11. Потятиник Б. В. Медіа: ключі до розуміння / Б. В. Потятиник. – Львів, Паіс, 2004. – 312 с.
12. Поцепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Поцепцов. – Киев, 1996.

13. Чельшева И. В. Основные теоретические концепции медиаобразования в России и Великобритании: сравнительный анализ [Электронный ресурс] / И. В. Чельшева, Г. В. Михалева // Медиаобразование. – 2013. – № 4. – С. 28–38. – Режим доступа до журн.: <http://www.ifap.ru/projects/mediamag.htm>.

14. Parsons T. Pattern Variables Revisited / T. Parsons // American Sociological Review –1960. –№ 25 – p. 467-483.

УДК 316.28

Мазоренко М.О., Грабар Н.Г.

РОЛЬ СПІЛКУВАННЯ В СИСТЕМІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Процес навчання пронизує спілкування як обмін інформацією і все більше нагадує комунікаційний процес, у якому реалізуються цілі освіти. У статті з'ясується, як цикл культурологічних дисциплін, що вивчаються студентами ХНТУСГ ім. П. Василенка сприяють засвоєнню моральної культури особистості, удосконаленню моральних відносин з оточуючими, впливають на культуру поведінки і спілкування.

Ключові слова: спілкування, комунікативні здібності, культура спілкування, соціокультурний простір.

Процесс обучения пронизывает общение как обмен информацией и все больше напоминает коммуникационный процесс, в котором реализуются цели образования. В статье выясняется, как цикл культурологических дисциплин, изучаемых студентами ХНТУСХ им. П. Василенко способствуют усвоению нравственной культуры личности, совершенствованию нравственных отношений с окружающими, влияют на культуру поведения и общения.

Ключевые слова: социальная коммуникация, социокультурное пространство, глобализация, коммуникационное взаимодействие.

Process permeates the communication and the exchange of information increasingly resembles a communication process in which educational goals are realized is learnt. In Article it appears as a series of cultural subjects taughted students KNTUSG named P. Vasilenko. Facilitating the learning of moral culture personality improvement moral relations with others, influencing the culture of behavior and communication.

Keywords: communication, communication skills, culture, communication, social and cultural space.

Спілкування нині розглядається в контексті глобального простору, який зумовлює досягнення стійких, зрозумілих, безпечних загальнолюдських цілей, таких, що задовольняють людство й роблять співіснування людей комфортним. У найзагальнішому значенні спілкування виступає як форма життєдіяльності і як процес, що включає багатоаспектні значення. Саме спілкування допомагає глибше розглянути процес міжособистісної взаємодії та міжособистісних взаємин в робочих колективах, які незабаром поповнять і наші студенти. Спілкування являє собою не тільки передумову організації і здійснення спільної діяльності людей, а й фактично само є специфічним видом людської діяльності і навіть отримало спеціальну назву комунікативної діяльності.

Здобуті в освітньому середовищі знання повинні виконувати світоглядну функцію і брати участь у формуванні поглядів, потреб,